

Anmälan av avhandling

Fjellström, M (2013). Utvärdering för utveckling av utbildning. Med sikte på delaktighet och deliberation. <http://umu.diva-portal.org/>.

Under 2013 har det kommit en avhandling från pedagogiska institutionen vid Umeå universitet som behandlar utvärdering av högre utbildning. Avhandlingen heter "Utvärdering för utveckling av utbildning. Med sikte på delaktighet och deliberation". Avhandlingens författare är Mona Fjellström, pedagogisk utvecklare vid Umeå universitet. Den övergripande frågeställningen är hur utvärdering kan bidra till att utveckla utbildning. Avhandlingen syftar till att "bidra med kunskap som kan stötta lärares och programansvarigas arbete med att utvärdera för att utveckla utbildning." I avhandlingen beskrivs och analyseras en longitudinell fallstudie av ett utvärderings- och förändringsarbete vid en svensk läkarutbildning.

Avhandlingen bygger på tre centrala begrepp: utvärdering, delaktighet och deliberation. Utvärdering där aspekter som *sammanhang* och utbildningens *kontext* ges betydelse, och utvärdering med *formativt* fokus. Delaktighet i betydelsen att utbildningens olika *intressenter* såsom lärare, utbildningsansvariga, studenter, medarbetare, forskarutbildare och i detta fall patienter, kliniska handledare, arbetsgivare, myndighetsföreträdare, deltar i utvärderingen. Deliberation syftar på den ansats där dialogen dem emellan i form av omsorgsfulla, prövande och förtroendefulla *samtal* ges stor betydelse. Syftet med intressenternas delaktighet var att tillföra så fylig och mångfacetterad information som möjligt, skapa förutsättningar för att utvärderingsresultaten skulle komma till användning samt för att utveckla utvärderingskompetensen hos utbildningsansvariga lärare. Utvärderingskompetens definieras som en "prövande hållning i förening med kollektiv dialog och reflektion."

I avhandlingen redovisas forskning som visar att den kvalitets- och utvärderingsdiskurs i new public management-anda, där summativa utvärderingar initieras och utformas ovanifrån och utförs på ett instrumentellt och standardiserat sätt, inte leder till utveckling av undervisning eller är till stöd för pedagogisk utveckling bland lärarna. Utvärderingsresultaten ger inte lärare eller utbildningsansvariga den information som behövs för att vidareutveckla undervisning och utbildningen. Avhandlingen vill belysa vad som sker när lärare och utbildningsansvariga själva ansvarar för och genomför en utvärderingsprocess.

I introduktionen finns några reflektioner om lärare som passiva aktörer i många utvärderingar samt att lärare vanligtvis har få eller inga kollegiala fora för att diskutera utvärderingsfrågor. Få kollegiala fora för att till exempel gemensamt utforma utvärderingar, tolka och diskutera information från utvärderingar och vad som skulle kunna göras med anledning av det som kommer fram i utvärderingarna. Avhandlingsförfattaren gavs i detta fall en möjlighet att vara med i en utvärdering som syftade till att förändra en utbildning, och kunde då pröva en specifik utvärderingsstrategi med pedagogiskt syfte, där lärarna själva skulle ansvara för utvärderingen. Tillsammans med programansvariga utformades en utvärdering där dialog mellan olika intressenter var nyckeln. Avhandlingsförfattaren hade två roller i detta utvärderingsprojekt, dels som forskare av utvärderingsprocessen och dels som pedagogiskt stöd.

Avhandlingen bygger på fyra artiklar, vilka sammanfattas i kappan. Den första artikeln är en teoretisk genomgång av två olika utvärderingsansatser med utgångspunkt i den svenska utvärderings- och kvalitetsdiskursen. Den andra artikeln handlar om den specifika utvärderingsansats som avhandlingen bygger på och hur den möjliggjorde en dialog för lärande. Den tredje artikeln beskriver och analyserar den betydelse som utvärderingen hade i förändringsarbetet, och den fjärde artikeln handlar om intressenternas delaktighet i förändringsprocessen. Analysen visade t.ex. att de ”tidigare ohörda och vanligtvis mindre inflytelserika intressenterna [...] hade mycket att erbjuda i diskussionerna om vad som var viktig utbildningskvalitet.” Komplexiteten utmanade de utbildningsansvariga men stimulerade ”intensiva diskussioner, självreflektion och lärande bland berörda lärare.” Avhandlingsförfattaren menar att resultaten och avhandlingen i sig erbjuder en text att i kollegiala samtal utgå ifrån och som därmed kan bidra till lärande och förändring.

Vid den senaste EQAF-konferensen ¹, som hölls i Göteborg i november 2013, märktes en tydlig tendens till att den instrumentella och kvantitativa ansatsen i new public management-anda i kvalitetssystemen inom högre utbildning på flera håll ifrågasätts och/eller kompletteras med utvärdering där formativa processer med delaktighet bland lärare och studenter och andra intressenter betonas och där kvalitativa metoder i högre grad används. Denna avhandling är högst aktuell i detta avseende.

Maria Wolters, Projektledare
Enheten för kvalitetsutveckling och universitetspedagogik, Uppsala universitet
E-post: maria.wolters@uadm.uu.se

¹ The European Quality Assurance Forum (EQAF), är en årlig europeisk konferens inom kvalitetssäkring av högre utbildning för universitet/högskolor, studentorganisationer och granskande myndigheter (motsvarigheter till Universitetskanslersämbetet).